

Palanderin talon joulunainen tietovisa 1800-luvun hengessä

1. Mikä kuvassa näkyvä esine on?

- a) vauvan muki
- b) viiksikuppi
- c) kuppi, jonka lisäosa estää mummin tekohampaiden luiskahtamisen kahvin sekaan

2. Mitä seuraavista karamelleista 1800-luvun lapsi saattoi jouluna maistella?

- a) Vihreitä kuulia
- b) Pihlajanmarja- eli kettukaramelleja
- c) Sisu-pastilleja

3. Miksi jouluisin käytettiin yleensä paljon mausteita?

- a) mausteet olivat joulun aikaan edullisia, sillä niitä tuotiin Suomeen valtavia määriä samoissa laivoissa joulukukkien kanssa
- b) mausteisen ruuan nauttimisella oli lämmittävä vaikutus seuraavana päivänä, kun piti mennä tarpeille kylmään ulkokuusiin
- c) mausteet olivat kalliita, joten niitä säästeltiin juhlapäiviin

4. Mikä on nimeltään kuvassa näkyvä jouluinen kukka?

- a) jouluvuokko
- b) syklaami
- c) jouluruusu

5. Mitä kuvassa näkyvällä esineellä tehdään?

- a) napitetaan
- b) painellaan neilikoita kinkun pintaan
- c) irroitetaan katkaravun pyrstö

6. Mikä on kuvassa näkyvä esine?

- a) pippurimylly
- b) munanvatkain
- c) tomusokerin levitin

7. Mistä 1800-luvun kotitekoinen glögi valmistettiin?

- a) sherrystä, appelsiinimehusta ja neilikasta
- b) konjakista, likööristä ja paloviinasta
- c) paloviinasta, viinistä ja mausteista

8. Mikä on kuvassa näkyvä esine?

- a) viiksisakset, jolla miehet siistivät viiksiänsä. Leikatut karvat putosivat terään kiinnitettyyn kuppiin, josta ne oli helppo kaataa roskeen
- b) ompelusakset nuppineulasäiliöllä
- c) kynttiläsakset

9. Mitä tarkoitti kuusenryöstö?

- a) perinnettä, jossa joulukuusi käytiin kaatamassa naapurin tontilta yön pimeinä tunteina
- b) joidenkin perheiden tapa, jossa lapset saivat loppiaisena kerätä itselleen kuusenkaramellit ja muut syötävät joulukoristeet ennen kuin kuusi vietiin talosta ulos
- c) 1800-luvun seuraleikki, jota leikittiin tyypillisesti jouluaattona: tarkoituksena oli kerätä itselleen mahdollisimman monta kuusenkaramellia suksisauvaa apuna käyttäen

10. Mitä tarkoitettiin köyhäinkiillolla?

- a) mm. ylenpalttisen kiiltäviä esineitä, joiden avulla vähävaraiset ihmiset yrittivät näyttää hienommilta kuin ovatkaan.
- b) varakkaamman väen käyttämä solvaus, jolla vähävaraisia kaupunkilaisia pilkattiin yleisessä saunassa käymisen jälkeen
- c) lipeäkalan kiiltävää pintaa

Oikeat vastaukset:

1 b) viiksikuppi. Viiksikupin sisällä oleva viiksisilta suojaa miesten viiksiä kastumiselta. Viiksikuppi on alun perin lähtöisin Englannista.

2 b) Pihlajanmarja- eli kettukaramelleja, joiden valmistus aloitettiin vuonna 1895. Pihlajanmarjakaramelli on Fazerin vanhin edelleen myynnissä oleva tuote. Vihreiden kuulien valmistus omana karamellinaan alkoi vuonna 1929, tosin värikkäiden Finlandia-kuulien valmistus oli aloitettu jo vuonna 1902. Sisu-pastillien valmistus alkoi vuonna 1928.

3 c) Mausteet olivat kalliita, joten niitä säästeltiin lähinnä juhlaruokiin. Mausteilla tehtiin myös eroa arki- ja juhlaruuan välille. Arkisin ruoka maustettiin ainoastaan suolalla ja mahdollisesti pippurilla.

4 c) jouluruusu. Jouluruusu on tyypillinen entisaikojen joulukukka, joka on viime vuosina tehnyt paluun.

5 a) napitetaan. Mm. naisten paidoissa saattoi olla pitkätkin napitukset hihansuissa. Tällä välineellä helpotettiin nappien pujottamista napinläven läpi.

6 a) pippurimylly. Mausteet tuotiin Suomeen ulkomailta tyypillisesti kokonaisina, joten niiden jauhaminen jäi ruuanlaittajan vastuulle.

7 c) paloviinasta, viinistä ja mausteista. Glögiä pidettiin erityisesti herrojen joulujuomana, jossa käytettiin paloviinaa, mausteita ja mahdollisesti viiniä. 1800-luvun glögit olivat hyvin voimakkaasti maustettuja.

8 c) kynttiläsakset eli ”niistäjä”, joilla leikattiin kynttilän sydän.

9 b) kuusenkoristeina käytettiin 1800-luvulla monesti karamelleja, omenoita ja muita syötäviä koristeita. Monissa perheissä syötävät koristeet syötiin loppiaisenä, mutta köyhemmissä perheissä saatettiin käyttää samoja kuusenkaramelleja vuodesta toiseen.

10 a) köyhäinkiillolla tarkoitettiin sitä, että köyhemmän kansanosan ajateltiin yrittävän näyttää hienommalta hankkimalla kotiinsa kiiltäviä esineitä. Varakkaat ihmiset taas eivät halunneet sortua kilpavarusteluun, joten he yrittivät säilyttää arvokkuutensa pitämällä kiiltävät esineensä vähemmän kiiltävinä. Näin ollen esimerkiksi kupariesineiden kiillottaminen joulun alla oli tarkkaa puuhaa: kiiltävää piti tulla, mutta ei kuitenkaan liian kiiltävää!